

Mgr. Marek KETTNER

Hledání ztraceného původu s W. Benjaminem

Disertační práce

Ústav filosofie a religionistiky FF UK

Mgr. Marek Kettner se sice ve své disertaci soustředí na Benjaminovo pojetí „původu“, avšak vzhledem k tomu, že právě *Ursprung* je jedno z klíčových slov Waltera Benjaminova od prvních prací až k jeho „Pojmu dějin“, je předložená práce poučeným výkladem Benjaminova myšlení jako celku. I proto je Marek Kettner schopen konfrontovat je s jinými autory, samostatně je dále rozvíjet, a to tím spíše, že jedním s ústředních motivů práce je Benjaminovo chápání „epochy“ jako určitého klíče, jímž je možné interpretovat jeho značně složitě a originálně chápání dějin. To je třeba velmi ocenit: „epocha“ je cosi, co v různých komentářích k Benjaminovi zůstává spíše stranou, snad i proto, že je to „určení“, které není tak jednoznačné, jak by se mohlo na první pohled zdát. Aby se s Benjaminovým pojetím „epochy“ nějak vyrovnal, musí proto Marek Kettner provést důkladnou inspekci všeho toho, co s tímto pojmem souvisí: vztah kontinuity a diskontinuity času a samozřejmě i odlišení „původu“ a „Ideje“. Současně je ale třeba přihlížet k tomu, že pro Benjaminova mají značný význam dějiny umění, a tedy je nezbytné i zde rozlišovat, do jaké míry je „epocha“ pojem kunsthistorický (jehož původ je v tomto případě někde v představě *Kunstwollen* Rieglovy školy), a do jaké míry je to pojem filosofický, resp. theologicko-filosofický. Což vše Marek Kettner činí, a to jak s oporou v rozsáhlé sekundární literatuře, tak – především – vlastními hloubkovými analýzami bezprostředních i vzdálených kontextů těch textů, v nichž se Benjamin snaží nějak předvést své pojetí dějin (s tím ovšem souvisí rovněž problém *Darstellung*).

Předností práce je sledování odkazů až k pramenům: monáda a Leibniz, Proustova mimovolná paměť, která se přes Bergsona vrací u Deleuze v jeho virtualitě a v jeho pojetí času, historiografie od Ranka až k Haydenu Whiteovi, pojetí *Nachleben* u Benjaminova a Adorna ve srovnání s významem dějinného odstupu u Gadamera atd. Nic z toho není samoúčelné: Marek Kettner obkrouží Benjaminův pojem tak, aby se ukázalo, co je v něm jinak či navíc – tedy jeho tajemství, jak by se také dalo říci (což trochu připomíná jeho esej o úloze překládání) anebo cosi z adornovské *Rätselhaftigkeit*.

To, co této studii dává přesto přese všechno jistou soudržnost, je – jak si alespoň myslím -, její dvojí výchozí problém: jednak „epocha“ u Benjaminova, jednak Deleuze a jeho odkrytí reality virtuální, protože otázka původu se vždy nějak situuje mezi tyto dva póly a pohybem mezi nimi se profiluje. Marek Kettner mluví na několika místech o „virtuálním původu“. Snad by se dalo velmi stručně říci, že to, s čím je třeba se postupně a v různých souvislostech vyrovnat, je protiklad diskontinuity času proti linearitě času (klíč k Benjaminově chápání dějin) a v tomto dvojím pojetí času nějak situovat „epochu“ podle Benjaminova. Což vůbec není snadné, protože v *Truchlohře* je „epocha“ označením uměnovědy (resp. literární historie, „baroko“ je odhaleno v konfrontaci s expresionismem), s níž sice Benjamin polemizuje, ale na druhé straně jsou pro něj dějiny umění podstatné i proto, že na jejich poli je možné uvažovat jinak o vztahu mezi jedinečným a obecným. Nikoli náhodou později Benjamin řekne, že k dějinnému materiálu přistupoval jako kritik umění. Je tedy otázka, jak chápe „epochu“ jako obecnou „kategorii“ dějin. To je otázka obtížná, protože je zjevné, že dělení na epochy v lineárním čase nemá vůbec nic společného s jeho „rozlamováním“, a protože jde patrně o cosi, co lze zahlédnout teprve ve zpětném pohledu, aniž to znamená, že „podstata“ epochy je jakkoli přímo prezentovatelná. Což je problém, který naznačuje již název jedné z kapitol disertace: „koherence dějin skrytá za jedinečnými předměty.“ Snad kvůli této otázce se Marek Kettner obrací k Deleuzovi a jedinečnosti každé „aktualizace“ virtuální, i když je zjevné, že je pak znovu se vrátit k Benjaminovi a probrat jeho výklad Ideje a krystalizace. Je možné, že deleuzovsky lze rektifikovat i rieglovské *Kunstwollen*, protože pak připadá důraz na *Kunstwollen* jako nedosažitelnou intenci tvorby v určité době a

pokud je tato intence „naplněna“, pak pouze u epigonů, což je však „falešná“ identifikace intence a „úplnost“ je zde znakem necelosti.

Jestliže však je Benjamin přesvědčen, že dějinné útvary se ukazují teprve zpětně, je otázka, jaký dějinný útvar (epochu) má přitom na mysli. Určitě nikoli to, co konstruuje běžná kunsthistorie. Spíše se mi zdá, že „epocha“ je zkratkou pro odhalení něčeho mimo lineární čas, resp. pro „opakovaně se znázorňující pravdu“, jak zní nadpis jedné z velmi důležitých kapitol této studie, která se zabývá *Darstellung* a v pak (v dalších podkapitolách) *konfigurací*. Nebylo by lze „epochu“ chápat právě jako „konfiguraci“? „V konfiguraci se pojmy neskládají v celek, nýbrž celek se prokazuje v tom, že fragmenty tvoří smysluplnou figuru, aniž by se doplňovaly a uzavíraly v jednotu.“ Benjamin třeba říká, že všechno „určité“ (život, dílo) je třeba „vylomit z epochy“ (heraussprengen). Marek Kettner pokračuje: „Filosofie na rozdíl od umění tematicky upozorňuje na nejednotnost empirického světa, na to, že pravý celek je od něj odlišný.“ (134). A o několik stran dále: „Pravda se znázorňuje jen tehdy, opakují-li ji v dějinách původy/ideje jedinečných epoch.“ Možná, že jediné, co by bylo ještě třeba, by bylo toto: doslovit řečené a nějak shrnout, jak se to tedy má s „epochou“ u Benjamina, chápal-li i svou dobu jako „epochu“.

Práce Marka Kettnera je naprosto profesionální. Věnuje se mnohem širšímu kontextu, vzhledem k němuž lze jasněji formulovat problémy či otázky. Především však Marek Kettner učinil jejím jádrem cosi, co není běžně v popředí zájmu o Benjamina, srovnáním s Deleuzem ukázal jeho jinou aktualitu a nikde se nesnaží vyhnout obtížím, které se s jeho interpretací vynořují jako znak její originality.

Práci navrhuji hodnotit jako výbornou.

Miroslav Petříček
ÚFAR FF UK

6. září 2024